

Zaman Gazetesi

23/04/2012

Herkül Millas

Bir kitap okudum aklım durdu! Demek böyle insanlar da olabiliyormuş, diye düşündüm. Ama "böyle insanları" niteleyecek kelimeleri bulamadım. Bakalım siz bulabilecek misiniz?

Marika Hatsu, Büyükkada'da kurulmuş olan Rum Yetimhanesi'nin son müdürüdür. 2011 yılında Atina'da anılarını yayımladı. Kasım 2010'da AİHM'nin bu yöndeki kararından sonra tapusu Rum Patrikhanesi'ne iade edilen yetimhanenin tarihini de bu kitapta okudum. Bu yazdıklarımı oradan öğrendim. Yetimhane 1903 yılında, o zamanın patriğinin girişimi ve varlıklı Rumların yardımıyla kurulmuş. Bina önceleri bir Fransız şirketi tarafından otel ve gazino olarak inşa edilmiş ama Sultan Abdülhamit gerekli çalışma iznini vermediğinden satışa çıkarılmış. Yetimhane kurulduğunda bu kez sultan her yetim başına birer lira göndermiş (toplamı 146 lira) ve uzun süreli bir bağışta da bulunmuş: Her gün yedi buçuk okka et ve gerekli ekmek verilmesini buyurmuş.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında yetimhane askerlere tahsis edilmiş; çocuklar da Heybeli Ruhban Okulu'na alınmış. Rum yetim çocukları ancak 1942 yılında yeniden yetimhaneye yerleşmiş. Birçok sıkıntıyı, baskıyı ve ayrıntıyı bir yana bırakarak "işin sonunu" ve bir 23 Nisan Çocuk Bayramı'nı anlatmak istiyorum. 20 Nisan 1964'te, yani Yunan uyruklu Rumların ülkeden ihraç

edildikleri günlerde, Eğitim Bakanlığı binanın iki gün içinde boşaltılmasını ve kendilerine teslim edilmesini istemiş. Bu sürpriz talebin nedeni de yangın tehlikesiymiş. Birkaç günlük bir süre verilmesi ricası da reddedilince, çocuklar apar topar adada bulunan iki manastıra yığıldırılmış. Bu göç sahnesi çok acıymış. Akşamın son saatlerine kadar herkes, küçük çocuklar dâhil, panik içinde bir şeyler taşıyarak koşuşturmuş: Kiminin elinde bir battaniye, kiminin bir haç, kiminin giysileri, kiminin çanak çömlek. Ve bina mühürlenmiş. 177 çocuk yuvalarını böylece kaybetmiş.

Ama öbür sabah 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın (zorunlu) resmigeçidi vardı. O çocuklar manastırlardaki ilk gecelerinde, bahçede, önlüklerini ve beyaz yakalarını ütümüşler, yıkanmışlar ve sabah başları dik törene katılmışlar. Başta davulcuları çok güzel bir geçit olmuş. Yazar pek ayrıntıya girmiyor ama ben satır aralarında ezilmiş insanın direncini okudum. Hani, işkencede gurur adına bağırılmamaya çalışan insanlar olurmuş, işte o psikolojiyi. Her şeye rağmen yaşamaya çalışmak, ama aşağılanmayı da üstlenmemeye çalışarak.

Bu yetim çocuklar şimdi elli-altmış yaşlarında olmalı. 23 Nisan Çocuk Bayramı dendiğinde ne hissedersiniz dersiniz? Ya binayı boşaltanlar? Hemen hepsi ölmüştür herhalde, geriye o çocukların âhını bırakarak. 23 Nisan Bayramı yeni bir devlet ve yeni bir toplumu oluşturmanın simgesi. Ama bu ulus-devleti oluşturma projesinin, hemen başından, yanlış bir rotaya oturtulduğu belli olmuyor mu? İnsanları kaynaştırmak, devlete saygıyı ve sevgiyi sağlamak nerde, korku ve nefret sinyalleri veren kurumlar nerde? Düşman kazanmak sanatı diyesin geliyor...

Yetimlerin macerası burada bitmiyor. "Yetkililer" 1977'de, bu kez manastırların yetimhane şartlarını haiz olmadığından orada çocukların barındırılmayacağını bildirmiş. Çocuklar yakın akrabalara verilmiş. Artık yetimhane kalmamış. Yalnız bir çocuk ve bir kadın sorun olmuş. Zeka özürlü bir yetimi hiçbir yerde barındıramamışlar; ve bir süre sonra çocuğun izini de kaybetmişler. Bir de sağır ve dilsiz kadın ortada kalmış. Ne adı ne de kökeni bilinen bu kadın, Birinci Dünya Savaşı sıralarında küçük çocuk olarak yetimhaneye alınmış ve bütün hayatı boyunca orada kalmış. Onu "Katina tis siopis" diye çağırırlarmış, yani "Suskunluğun Katina'sı". Arada patates soyar, bulaşık yıkarmış. Zararsız ve yararsız bir insanmış. Buna da yer bulmak kolay olmamış, 1977'de ölmüş.

ŞEFKÂTTEN GAREZE NASIL GELİNDİ?

Yazar kitabın bir yerinde "unutamayacağımız bir kalpsizlik" diyor bu davranışlar için. Yetim, öksüz ve zekâ özürlü çocuklarla uğraşanlara "kalpsiz" demek bana yetersiz kalıyor. "Ruhsal sorunu olan insanlar" da demek doğru olmasa gerek. Çünkü hemen akla "nasıl oluyor da devletin başına ruhsal sorunu olanlar geçiyor?" sorusu geliyor. Neden Sultan yetimlere para ve et yolluyor da, sonraki devlet aynı yetimhaneyi mühür vurup kapatıyor? İki devlet türü arasında bir insaf ve vicdan farkı da mı var? Kitapta azınlığa karşı ve tabii çocuklara da karşı husumet ve hatta kinle davranan Türk öğretmenlerin var olduğunu okuyoruz. Bu "yetkililerin" isimleri de veriliyor. Ama bunların yanı sıra çocukları çok seven, onlara bir ana şefkati ile yaklaşan Türk öğretmenlerin varlığını da okuyoruz. Örneğin Adalar kaymakamının eşi Şadıman Kafagil böyle "fevkalade bir hanımefendidir". Bu müdür yardımcısı sayesinde iki mutlu yıl yaşamış o yetimler. Yıl sonunda kendi evinde son sınıf öğrencilerini buyur edermiş, hoş, zengin ev yemeği sunarmış. Neden herkes birer Şadıman olamıyor?

Hakları yenmediği güzel yıllarında bu yetimlerin bir "okul marşları" ve yemekte okudukları bir duaları da varmış. Okul marşının çevirisinin bir-iki dizesi şöyle: "Burası yüce anamız / anamız okulumuz / kucağındayız / sevgisinde şefkatinde". Dua da şöyle sözler içeriyor: "Allah'ım, sana şükran borçluyuz / bu günlük yemeği sunduğun için / yedik doyduk. / Bütün dünya çocukları / ve bütün insanlar / aynen böyle doysun." Bu yuvayı yetimlerden esirgeyenlere ne demeli, gerekli sıfatı bulabildiniz mi?

Bu yetimhanenin öyküsü alt tarafı birkaç yüz çocuğun hayatı ile ilgilidir, denebilir. "Teferruatla" ilgilenmeyenler bu sayıyı göz önüne alarak olayı küçümseyebilirler. Haklı da olabilirler çünkü sayılar acımasızdır, empatileri yoktur. Ama yetimhanenin kuruluşu ile kapanışı arasındaki insanî boyutun çarpıcı farkı, yani şefkatin yerini alan garezin kaynağını herkesin merak etmesi gerekmez mi? Çünkü bu "kaynak" yalnız bir yetimhane ile yetinmedi. Örneğin Hrant Dink'in yuvasına da el atıldığını çok eskiden okumuştum. Pek çok başka acı olaya da neden olmuştur. Bir şeyler var yanlış yapılmış olan, hâlâ da yapılmakta olan. Projenin yalnız ahlakî yanı değil, amacına da tam ters düşen pratik yanı da yanlış. "Teferruat" bunu gözlerimizin önünde bazen bir güzel sergiliyor.